

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора
КРИВОРУЧКО ОКСАНИ МИКОЛАЇВНИ

на дисертаційну роботу

ЧЕРНІЯ ВЛАДИСЛАВА ОЛЕКСАНДРОВИЧА

**«Формування економічної стратегії підприємства муніципального
транспортного в умовах невизначеності»,**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються нестабільністю, невизначеністю зовнішнього середовища, дією дестабілізуючих факторів тощо. Поширення коронавірусної хвороби COVID-19 спричинило додаткове ускладнення умов діяльності підприємств, посилення негативної дії факторів зовнішнього середовища. Особливо гостро це відчувають підприємства муніципального транспорту. Карантинні обмеження, надання частиною пасажирів пріоритету приватному автомобільному транспорту зумовили скорочення пасажиропотоків, погіршення економічних показників діяльності підприємств. Здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища, забезпечувати конкурентоспроможність транспортних послуг, стабілізацію та розвиток підприємств муніципального транспорту у значній мірі залежать від правильно сформованої економічної стратегії.

Питанням розробки економічної стратегії приділено достатньо уваги в наукових дослідженнях, як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Але, по-перше, має місце дискусійність багатьох теоретичних положень; по-друге, зростання вагомості факторів невизначеності, зумовлюють необхідність подальшого дослідження підходів до формування економічної стратегії підприємства. В зв'язку з цим тема дисертаційного дослідження, що присвячена науковому обґрунтуванню теоретичних підходів та розробленню методичних положень щодо формування економічної стратегії підприємства муніципального транспорту в умовах невизначеності, є актуальною.

1

09-12-21

Актуальність теми також підтверджується тим, що основні результати і рекомендації, що наведені в дисертації, розроблені відповідно до планів науково-дослідних робіт Державного університету інфраструктури та технологій на тему: «Проблеми інноваційного розвитку ринку транспортних послуг» (2012–2018 рр., номер держреєстрації 0112U005792), у якій здобувачем визначено сутність економічної стратегії на муніципальному транспорті, яка сприяє підвищенню якості обслуговування пасажирів; «Економічний розвиток транспортної інфраструктури України» (2019–2023 рр., номер держреєстрації № 0119U101875), у якій Чернієм В.О. розглянуто комунікаційні процеси, направлені на мінімізацію негативного впливу зовнішніх факторів на діяльність підприємств муніципального транспорту, проаналізовано наявний стан комунікацій та фактори впливу ключових показників на перевезення пасажирів КП «Київпаstrans», сформовано комплекс загальної структури маркетингу, як складової економічної стратегії підприємства, направленої на мінімізацію зовнішніх негативних факторів впливу.

Мета дисертаційної роботи відповідає темі дослідження. Поставлені задачі розвивають перелік завдань, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Об'єкт і предмет дослідження визначені вірно.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Аналіз дисертаційної роботи дозволив встановити такі основні наукові положення, висновки і рекомендації, що відрізняються новизною, мають достатній рівень обґрунтованості і дозволяють присвоїти дисертанту науковий ступінь доктора філософії.

1. Поняття "економічна стратегія підприємства" (с.21-27).

В сучасній науці та практиці поняття "стратегія" є надзвичайно широким та комплексним, охоплює безліч складових, є націленим на тривалі перспективи в управлінні.

На підставі встановлення типових цінностей підприємства, побудові дерева цілей його діяльності та ґрунтового аналізу наукових підходів до визначення поняття "економічна стратегія" уточнено його сутність. Під економічною стратегією автор пропонує розуміти довгостроковий план економічного розвитку підприємства, що ґрунтується на встановлених економічних цінностях та відповідає загальній місії діяльності.

В дисертації залежності від управлінського рівня розробки економічної стратегії виокремлено:

- загальносистемну економічну стратегію, що розробляється переважно спільно власниками та топ-менеджментом;
- функціональну економічну стратегію, яка розробляється та втілюється керівником вищого рівня, але відповідно до ланки діяльності.

2. Удосконалено класифікацію ключових факторів впливу на формування економічної стратегії підприємств муніципального транспорту (С.52-64) .

На підставі ідентифікування ключових факторів впливу на формування економічної стратегії муніципального транспорту, здійснено їх групування за класифікаційними ознаками, а саме охопленням об'єкту управління: зовнішні та внутрішні фактори; ступенем впливу: фактори прямого та фактори опосередкованого впливу; суб'єктно-об'єктного впливу: регульовані та нерегульовані фактори; типом впливу: фактори позитивного та фактори негативного впливу.

Класифікація факторів представлена у формі матриці, що дозволяє уникнути дублювання та врахувати ступінь потенційного впливу кожного окремого фактору на процеси розвитку та функціонування муніципального транспорту при формулюванні економічної стратегії підприємства

3. Підхід до формування економічної стратегії підприємства муніципального транспорту в умовах невизначеності (с.120-130).

Процес формулювання економічної стратегії на підприємстві розглядається як усвідомлена комплексна управлінська діяльність, що покликана окреслити головні вектори подальшої діяльності на підприємстві на достатньо тривалий період часу.

Комплексність та наукова новизна запропонованого підходу полягає в поєднанні маркетингової та економічної складових та обґрунтуванні реалізації чотирьох етапів (збір і моніторинг інформації про стан середовища та параметри реалізації економічної стратегії підприємства, аналіз інформації про стан середовища, порівняння параметрів реалізації економічної стратегії, стратегічне планування економічної діяльності, реалізація та моніторинг імплементації стратегічних планів та моделей економічної стратегії).

Практичне впровадження запропонованого підходу дозволить сконцентрувати більше уваги на потребах споживачів, а отже позитивно вплинути на привабливість послуг підприємств муніципального транспорту та, як наслідок, підвищення економічних показників його роботи.

4. Методичні засади формування маркетингової складової економічної стратегії підприємства муніципального транспорту (с. 132-138).

Маркетингова складова економічної стратегії в роботі розглядається як комплекс заходів, аналітичних процедур та дослідницько-управлінської роботи, що потребує фактичного здійснення витрат.

В роботі запропоновано методичні засади формування маркетингової складової економічної стратегії підприємства муніципального транспорту на підставі застосування процесного та маркетинг-мікс підходів, поєднанні двох комплексів маркетингу: моделі 4С (клієнт, комунікація, комфорт, вартість) та моделі 3Р (процеси, фізична присутність, люди).

Такий підхід маркетингового міксу носить клієнтоорієнтований характер та, водночас, дозволяє ураховувати такі важливі елементи (процеси, люди, присутність), котрі в більшості своєї функціонують в рамках моделі 7Р. Їх використання разом з моделлю 4С дозволяє ширше та глибше працювати з

контекстом якісного сервісу, забезпечити більш якісну та ефективну взаємодію зі споживачами транспортних послуг.

З позицій формування та реалізації економічної стратегії підприємства муніципального транспорту використання такого підходу дозволить визначити можливі тактичні напрями дій та більш гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

5. Методичний підхід до оцінки ступеню задоволеності споживачів (пасажирів) послугами муніципального транспорту (с. 164-175).

В науковій літературі наводяться різні підходи до визначення ступеня задоволеності споживачів послугами муніципального транспорту як одного з видів економічної діяльності.

В дисертації розроблено методичний підхід до оцінки ступеню задоволеності споживачів послугами муніципального транспорту, який базується на розрахунку інтегрального показника якості обслуговування, що включає суб'єктивні і об'єктивні параметри з урахуванням їх вагомості.

Розроблено порядок оцінювання, методичне забезпечення його реалізації, проведено опитування пасажирів щодо якості обслуговування.

6. Методичне забезпечення реалізації економічних стратегій підприємства муніципального транспорту (С.176-196).

Розроблення альтернативних варіантів економічної стратегії підприємства муніципального транспорту в умовах невизначеності ґрунтується на сценарному підході.

Розробка сценаріїв базується на виділенні та дослідженні факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які мають визначальний вплив на діяльність підприємства.

Визначено, що найбільш ефективною є комбінована стратегія розвитку (сценарій «економіко-маркетингова стратегія»), яка передбачає акцентування уваги як на економічній, так і маркетинговій складових, що сприятиме

збільшенню фінансових результатів від перевезень пасажирів і зростанню привабливості муніципального транспорту.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується:

- актуальністю обраної теми, чітко сформульованою метою дослідження та повним вирішенням поставлених завдань;

- логічно побудованим алгоритмом проведення дослідження, що дозволило послідовно спочатку теоретично, а потім аналітично обґрунтувати отримані наукові результати;

- обсягом використаного теоретичного матеріалу (список літератури дорівнює 229 одиниць), його хронологією (2000–2019 роки) і обсягом аналітичних даних (європейська, державна, регіональна, галузева статистика);

- використаним методичним інструментарієм (методи теоретичного аналізу для визначення поняття «стратегічне управління» (стор. 37–28, п. 1.1); метод порівняння (стор. 35, п. 1.1); матричний метод (стор. 63, рис. 1.5, п. 1.3; стор. 133, табл. 2.21, п. 2.3); методи статистичного аналізу – кореляційно-регресійний аналіз, що дозволив виділити фактори, які визначають ефективність функціонування муніципального транспорту (стор. 148–152, п.3.1); математико-статистичний аналіз задля визначення закону розподілу результатів опитування (стор. 171–174, п. 3.2); графічний метод за допомогою якого визначено нормальний закон розподілу параметрів опитування (стор. 171-172, п. 3.2).

- широтою охопту вихідних даних та обсягом апробацій одержаних результатів.

Обґрунтованість та достовірність наукових результатів дисертаційної роботи також підтверджується їх апробацією на шістьох науково-практичних міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Отже, Чернієм Владиславом Олександровичем проведені змістовні наукові дослідження, в результаті яких отримані нові, обґрунтовані та достовірні наукові результати.

3. Практична цінність одержаних результатів дослідження

Практичне значення отриманих в дисертаційній роботі Чернія Владислава Олександровича наукових результатів підтверджене тим, що вони були використані у навчальному процесі Державного університету інфраструктури та технологій при підготовці фахівців з економіки та маркетингу (акт впровадження № 01/11-907 від 23.09.2021 р.).

Також практична значимість отриманих результатів полягає в у формуванні висновків та рекомендацій, які використовуються в практичній діяльності суб'єктів господарювання, зокрема: КП «Київпастранс» (довідка № 02/192 від 02.09.2021 р.) та ГО «ГОУЛОКАЛ» (довідка № 576 від 15.09.2021 р.).

4. Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні наукові результати проведеного дослідження, які розкривають основний зміст дисертації, повністю висвітлені у наукових публікаціях (що відповідає п. 11 Постанови КМУ «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 р. № 167). Вони викладені у 11-ти наукових працях, що опубліковані за період 2019–2021 рр., з них: 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 4 статті – у наукових фахових виданнях України (категорія «Б») та апробація на 6 науково-практичних конференціях різних рівнів. З всіх зазначених статей опублікована не більше ніж одна стаття в одному випуску (номері) наукового видання. Всі перелічені наукові праці повністю відповідають вимогам п. 11 Постанови КМУ «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 р. № 167.

Особиста участь здобувача у роботах, що опубліковані у співавторстві зазначена у дисертаційній роботі.

5. Загальна оцінка змісту роботи

Дисертаційна робота, виконана здобувачем особисто та подана на правах рукопису, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, збалансована за структурними компонентами і логічно побудована.

Дисертант використовував належні для такого наукового дослідження методи, серед яких вважаю за доцільне вказати окремо на матричний метод (рис. 1.5, стор. 63, п. 1.3; рис. 1.6, стор. 71, п. 1.3).

Список використаної літератури містить наукові праці різних вітчизняних та зарубіжних авторів в галузі економіки, маркетингу, стратегічного управління, управління в умовах невизначеності та ризиків, організації міських пасажирських перевезень та оцінювання ефективності економічної діяльності підприємств муніципального транспорту, загальною кількістю 229 найменувань (стор. 207–228).

Дисертаційна робота містить наукові положення, науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для економічної науки, свідчать про особистий внесок автора та характеризуються єдністю змісту, що відповідає вимогам п. 10 Постанови КМУ «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 р. № 167.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) в дисертації Чернія Владислава Олександровича на тему «Формування економічної стратегії підприємства муніципального транспорту в умовах невизначеності» та у виданих за її результатами наукових праць не виявлено. Запозичені ідеї, наукові результати, цитати супроводжуються належними посиланнями на їх авторів та джерела опублікування відповідно до вимог п. 12 Постанови КМУ «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 р. № 167.

7. Оформлення дисертаційної роботи

Оформлення роботи виконане відповідно до Наказу Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 р.

8. Дискусійні положення та зауваження

1. Надаючи визначення понять «стратегія» та «економічна стратегія», автор фокусує перше поняття на діяльності підприємства, а друге – на економічному розвитку (стор. 23, 26). Було б доцільно детальніше пояснити як співвідносяться ці поняття та чому саме таке фокусування обрано для пояснення їхнього змісту.

2. Доцільно було б, на наш погляд, більш докладно розкрити роль і місце економічної стратегії в управлінні підприємством (с.33), місце серед інших стратегій, формування оптимальної стратегії.

3. Спірним є віднесення умов функціонування і розвитку простої системи у нестабільному зовнішньому середовищі до інтервалу невизначеності «від низької до середньої», рис. 1.6 (стор. 71). Навіть, якщо підприємство відчуває вплив незначної кількості проте мінливих та нестабільних зовнішніх факторів діяльності, недостатність інформації при формуванні економічної стратегії, суб'єктивність процесу ідентифікації ризиків та оцінки їхнього впливу, викривленість та недостовірність макроінформації може бути досить значною, а отже невизначеність вірогідніше потрапляє до інтервалу «від середньої до високої».

4. Треба було б більш коректно подати інформацію і пояснення до табл. 2.5, стор. 89 стосовно розміру Парижу (12012,0 км²) та чисельності населення (11867,0 тис. осіб).

5. В роботі присутні ілюстрації, що за назвою мають мати відношення до підприємств муніципального транспорту та, відповідно, відображати специфіку їхньої економічної діяльності (зокрема рис. 2.7, 2.8, табл. 2.20). Між тим на вказаних зображеннях наведено інформацію, що є загальною для будь-яких підприємств, незалежно від галузі.

6. У роботі двічі застосовується SWOT-аналіз (табл. 2.19, стор. 123–124 та табл. 3.9, стор. 186), було б доцільно по кожному випадку додати пояснення щодо причин використання, диференціації завдань, сфер застосування методу та як вони корелюють між собою.

7. Потребує пояснення чому здобувач до ключових невизначеностей відніс «тарифи на пасажирські перевезення муніципальним транспортом» та «витрати на здійснення перевезень муніципальним транспортом» (стор. 188), зважаючи на особливості функціонування, тарифоутворення, фінансового планування економічної діяльності комунальних підприємств.

Разом з тим, вказані недоліки та висловлені побажання не знижують загальної позитивної оцінки дисертації.

9. Рекомендації щодо використання результатів дисертаційної роботи

Слід підкреслити, що результати дисертаційного дослідження Чернія Владислава Олександровича на тему «Формування економічної стратегії підприємства муніципального транспорту в умовах невизначеності» в подальшому сприятимуть розвитку теоретичних досліджень та використовуватимуться у вирішенні практичних завдань щодо запровадження стратегії розвитку підприємства муніципального транспорту.

Наведений у схематичному вигляді «процес формування економічної стратегії підприємства муніципального транспорту» є базою досліджень для інших науковців для форсування економічної стратегії підприємств будь-яких галузей (рис. 2.6, п. 2.2, стор. 124).

Методичні засади розробки сценаріїв розвитку підприємств муніципального транспорту спрямовані на урахування умов невизначеності та вибір альтернатив, виходячи із специфіки діяльності, подані на такому рівні узагальнення теоретичних положень, що дозволить адаптувати цю методику для підприємств різних галузей, форм власності, умов функціонування та розвитку економічної діяльності (рис. 3.13, п. 3.3, стор. 194).

Загальний висновок

Дисертаційна робота Чернія Владислава Олександровича на тему «Формування економічної стратегії підприємства муніципального транспорту в умовах невизначеності» є науково-обґрунтованою, достовірною самостійною дослідною роботою. Актуальність теми не викликає сумнівів. Робота повністю відповідає спеціальності 051 – Економіка.

Дослідження виконано з урахуванням вимог пунктів 10, 11, 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р., та положень Вимог до оформлення дисертації затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р.

Дисертантом удосконалено теоретичні та практичні надбання сучасної наукової думки, що дало змогу отримати наукову новизну в сфері застосування стратегії розвитку підприємств муніципального транспорту. Отримані результати викладені чітко й обґрунтовано, повністю висвітлені у наукових публікаціях, впроваджені в практичну діяльність підприємств, апробовані на конференціях різних рівнів.

З вищезазначеного можна стверджувати, що дисертаційна робота Чернія Владислава Олександровича на тему «Формування економічної стратегії підприємства муніципального транспорту в умовах невизначеності» є завершеним самостійним науковим дослідженням, отримані наукові результати містять наукову новизну, а Черній Владислав Олександрович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

Оксана КРИВОРУЧКО

Криворучко О.С.
В. Григорук А.А.